

Gymnasium: vwo-plus of vwo-de-luxe?

De gymnasiale opleiding is vanouds de koninklijke weg naar de universiteit. Er was een tijd dat Latijn de academische voertaal was. En in een jonger verleden was het gymnasiumdiploma nog altijd een toelatingsvoorwaarde voor de faculteiten Letteren, Rechten en Theologie. Maar tegenwoordig heb je zelfs voor de studie Klassieke Talen geen gymnasiumdiploma meer nodig. Toch bloeit de gymnasiale opleiding als nooit tevoren. De bestudering van Latijnse en Griekse teksten is namelijk een prima leerschool voor universitaire talenstudies en voor 'talige' studierichtingen zoals Rechten, Geschiedenis, Filosofie en Theologie. Je raakt op het gymnasium vertrouwd met een taalkundig instrumentarium en je verwerft competenties op het gebied van tekstanalyse. Dat stelt hoge eisen aan de leerling en daarom wordt de gymnasiale opleiding als de zwaarste variant van het VWO beschouwd. Men spreekt terecht van VWO-plus.

De afgelopen decennia is de gymnasiale opleiding nóg zwaarder geworden: het aantal lessen Grieks en Latijn is sterk gereduceerd, terwijl de eindexameneisen gelijk zijn gebleven. Je zou dan verwachten dat steeds minder leerlingen de gymnasiale VWO-variant kiezen, maar het tegendeel is het geval. Het is een prestigieuze opleiding met een grote aantrekkingskracht voor de 'hogere standen'. Maar steeds meer leerlingen zijn niet opgewassen tegen de eisen van de vakken Grieks en Latijn. De meesten laten Grieks in de bovenbouw vallen en velen hangen bij nader inzien ook de Latijnse lier aan de wilgen.¹ Het gemiddelde cijfer voor Latijn op het Centraal Examen (CE) is abominabel. Sommige leerlingen komen met de hakken over de sloot op grond van compensatieregels en hun (doorgaans hogere) cijfers voor het Schoolexamen (SE).² En andere leerlingen kiezen een extra eindexamenvak zodat ze, ondanks hun onvoldoende voor Latijn, het VWO-diploma in de wacht kunnen slepen.³

Het ministerie van OCW vindt dat een onbevredigende situatie. Een jaar geleden werd een Verkenningcommissie Klassieke Talen aan het werk gezet, die binnenkort met structurele oplossingen moet komen. Maar in september heeft zij al een Tussenrapport uitgebracht waaruit men kan opmaken in welke richting zij denkt.⁴

De Verkenningcommissie werd ingesteld op basis van een eerdere probleemanalyse, verricht door Mannus Goris (2007).⁵ Het centrale probleem dat daaruit naar voren kwam, is dat de proefvertaling Latijn op het Centraal Eindexamen voor veel leerlingen te hoog gegrepen is.

De zelfstandige gymnasia hebben in aansluiting daarop een onderzoek laten verrichten naar succesbevorderende en -belemmerende factoren bij het vak Latijn op zelfstandige gymnasia.⁶ Het onderzoek is uitgevoerd door Waslander, Barkmeijer en Holwerda (Rijksuniversiteit Groningen). Het blijkt een heksetoer te zijn om een substantieel percentage van de leerlingen binnen de bestaande randvoorwaarden naar een voldoende beheersingsniveau van het Latijn op het Centraal Examen te leiden, maar als de school alles op alles zet, kan het lukken. Voorwaarde is dat men leerlingen veel laat oefenen met vertalen. Het wordt uit de rapportage niet helemaal duidelijk in hoeverre strenge selectie (selectie aan de poort of afstroming tijdens de rit) en/of een streng bevorderingsbeleid (veel zittenblijvers) tot de bijkomende succesvoorwaarden behoort.

Maar de Verkenningcommissie kiest in haar Tussenrapport een andere oplossing:⁴ schaf de proefvertaling op het eindexamen af en creëer vanaf de vierde klas een combinatievak bestaande uit Latijn, Grieks en Klassieke Culturele Vorming. Daarnaast kunnen taalkundig georiënteerde leerlingen Latijn en/of Grieks als keuzevakken in hun pakket opnemen. Dit voorstel heeft gemengde reacties opgeroepen.⁷

De gymnasiale opleiding staat op een tweesprong. Als men op de huidige voet wil doorgaan, moet men erkennen dat de gymnasiale opleiding slechts is weggelegd voor een selecte groep leerlingen:

- excellente leerlingen met een brede begaafdheid (geschikt voor VWO-plus met een zware taalcomponent), en
- taalkundig begaafde leerlingen (*de echte alfa's*), die zich gericht willen voorbereiden op een talenstudie, dan wel op een 'talige' studie zoals Rechten, Geschiedenis, Filosofie of Theologie.

Dat vereist strenge selectie in de VWO-brugklas of aan de poort van het zelfstandige gymnasium.

De andere optie, die van de Verkenningcommissie, is dat het combinatievak Klassieke Talen gewoon een VWO-vak wordt, vergelijkbaar met Nederlands, Geschiedenis of Filosofie. De pretentie van VWO-plus wordt verlaten: het is geen *honours course* voor bollebozen, maar gewoon een vak voor de liefhebber. De nadruk ligt op: kennismaken met de klassieke cultuur. Men zou het ook een luxe-vak kunnen noemen. Niet VWO-plus, maar VWO-de-luxe. Je kan er niet je brood mee verdienen, maar het geeft je

toegang tot 'de hogere standen'. Of liever gezegd: het is vooral bedoeld voor kinderen uit 'de hogere standen' die het zich kunnen permitteren vakken te kiezen die *vrij van nut* zijn. Zij kiezen de gymnasiale opleiding omdat het bon-ton is voor 'ons soort mensen', en omdat het een sociaal netwerk oplevert dat je later van pas zal komen.⁸

De lezer zou uit het bovenstaande kunnen opmaken dat ik uiterst kritisch sta tegenover de gymnasiale opleiding in het algemeen en het zelfstandige gymnasium in het bijzonder. Dat klopt niet helemaal. Ik ben 'een echte alfa' en op de middelbare school waren de bètavakken niet aan mij besteed. Ik behoorde niet tot de excellente leerlingen. Ik haalde mijn alfadiploma in zes jaar, maar ik heb er hard voor moeten werken. Dankzij de bestudering van teksten van Vergilius en Tacitus, Homerus en Plato heb ik analytisch leren denken en daar ben ik mijn leraren dankbaar voor. Anderzijds neem ik het hun kwalijk dat ze zo onzorgvuldig met de *Nederlandse* taal omsprongen. Elke poging om een *leesbare* vertaling op papier te krijgen, werd in de kiem gesmoord. Je moest zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke, complexe teksten blijven, ook al leverde dat krakkemikkig Nederlands op. Ik kreeg een *taalopleiding*, terwijl ik liever nog een stapje verder was gegaan, in de richting van een *vertalersopleiding*.

Keren we terug naar het voorstel van de Verkenningcommissie. Zij schrapt de proefvertaling uit het eindexamen en daarmee de eis dat leerlingen het Latijn (c.q. Grieks) echt in de vingers krijgen. Ik stelde, enigszins laatzinnig, dat je op die manier een VWO-de-luxe creëert. Maar dat verdient wel enige nuancering. Het resterende vak Klassieke Talen en Culturen moge dan een liefhebberij zijn, maar wel een liefhebberij die veel discipline en volharding vereist. Juist door het feit dat het vak *vrij van nut* is, wordt de motivatie op de proef gesteld. In dat opzicht behoudt de gymnasiale opleiding zijn vormende waarde: je moet hard werken, al is het niet altijd even leuk.

Maar gewoonlijk wordt de vormende waarde van een klassieke opvoeding niet alleen toegeschreven aan taaltraining en disciplineren, doch ook aan de confrontatie met de Griekse en Romeinse cultuur, die via het christendom en de Renaissance grote invloed op de hedendaagse Westerse cultuur heeft uitgeoefend. Ik weet te weinig van het hedendaagse gymnasiale curriculum om te kunnen beoordelen of dit vormingsideaal enigszins verwezenlijkt wordt. Maar in elk geval denk ik dat dit vormingsideaal beter gediend zou zijn met de bestudering van vertalingen dan van de oorspronkelijke Griekse en Latijnse teksten. En als men dat vormingsideaal voorop stelt, zou men misschien beter kunnen beginnen met het benoemen van de basiswaarden van de hedendaagse Westerse cultuur, om vervolgens, gaandeweg terugwerkend in de ideeëngeschiedenis, de *roots* ervan te traceren. Dat lijkt me een spannende exercitie.

Wes Holleman

weblog onderwijs 3-1-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

¹ Voor leerlingen op de zelfstandige (categoriale) gymnasia betekent dat dat ze moeten 'afstromen' naar een lyceum of scholengemeenschap, waar ze zich op een VWO-diploma zonder Latijn en/of Grieks kunnen voorbereiden.

² <http://www.trouw.nl/onderwijs/article1838278.ece>.

³ De zelfstandige (categoriale) gymnasia zijn echter niet gerechtigd een diploma zonder Latijn (c.q. Grieks) te verlenen. Er is echter een 'Groningse sluiproute': de behaalde examenonderdelen geven vrijstellingen voor het staatsexamen Atheneum.

⁴ <http://www.slo.nl/downloads/2009/Tussenrapport-Verkenningcommissie-Klassieke-Talen.pdf/> (sept. 2009).

⁵ Mannus Goris (2007), *Vakdossiers Tweede Fase: Klassieke Talen*. URL:

http://www.slo.nl/downloads/archief/Vakdossier_202005__2006_20Klassieke_20Talen.pdf/.

⁶ *Latijn en de kracht van de vanzelfsprekendheid* (januari 2009). URL:

<http://www.stilus.nl/examen/x-0103.pdf>.

⁷ Zie bijvoorbeeld: Derk Walters, *Klassieke talen in verval* (NRC-Handelsblad 31-12-2009). URL:

<http://weblogs.nrc.nl/onderwijsblog/2009/12/31/klasseke-talen-in-verval/>; en de discussie naar aanleiding daarvan op het forum van Beter Onderwijs Nederland: <http://beteronderwijsnederland.net/node/6486>.

⁸ Zie ook de analyse van Weenink (2005), samengevat door Goris (2007, p. 90-93).⁵